

Op een dag maakte God, de Heer, de hemel en de aarde.
Er groeide toen nog niets op de aarde.
Er waren nog geen planten, want God had het nog niet laten regenen.
Maar er kwam wel water uit de aarde omhoog.
Zo werd het land vochtig.
Er waren ook nog geen mensen die op het land gingen werken.
Toen maakte God, de Heer, de mens.
Hij maakte hem van aarde.
Hij blies adem in zijn neus, en toen ging de mens leven.

God, de Heer, maakte in het oosten, in het land Eden, een tuin.
Hij bracht de mens die hij gemaakt had, naar die tuin.
Hij liet er allerlei bomen groeien.
Het waren mooie bomen met lekkere vruchten.
Midden in de tuin stonden twee bijzondere bomen.
Als je van de ene boom gegeten had, bleef je altijd leven.
En als je van de andere boom gegeten had, wist je wat goed was en wat kwaad was.

Er stroomde in Eden een rivier die voor water in de tuin zorgde.
Verderop werden het vier rivieren.
Eén van die rivieren is de Pison, die om het land Chawila heen stroomt.
In Chawila zit zuiver goud in de grond, en er komen edelstenen en parfums vandaan.
De tweede rivier heet de Gichon.
Die stroomt om het land Nubië heen.
De derde rivier heet de Tigris.
Die stroomt ten oosten van het land Assyrië.
En de vierde rivier is de Eufraat.

God, de Heer, had de mens dus naar de tuin van Eden gebracht.
De mens moest voor de tuin zorgen en erop passen.
God zei tegen de mens: 'Je mag eten van alle bomen in de tuin.
Maar niet van de boom die je leert wat goed is en wat kwaad is.
Als je van die boom eet, zul je sterven'.

Daarna dacht God, de Heer:
Het is niet goed dat de mens alleen is. Ik zal iemand maken die bij hem past.

Uit Psalm 8 de verzen 4-5:

Ik kijk naar de hemel die u hebt gemaakt.
Ik kijk naar de maan en de sterren
die u daar een plaats hebt gegeven.
En ik denk: Een mens is niet belangrijk, en toch denkt u aan hem.
Een mens is maar klein, en toch vergeet u hem niet.

Toespraak: Er wordt aan ons gedacht, wij worden niet vergeten

Wanneer we onze overledenen herdenken en onze pasgeborenen verwelkomen raken we onder de indruk van een leven dat van alles meemaakte en dat nog van alles zal meemaken. Geboorte en dood, dood en geboorte zijn

goede momenten om stil te staan bij het einde en het begin van ons leven. Waartoe zijn wij hier eigenlijk? Wat is de zin van ons leven? Hoe vullen we dat in? Hoe gelukkig en van betekenis zullen we worden?

Dat zijn wat andere vragen dan die Matthijs van Nieuwkerk steevast in zijn programma *Matthijs gaat door* stelt aan elke bekende Nederlander op leeftijd: Wat maakt het leven de moeite waard? Op zich een terechte vraag, want het mooie van ouderdom is dat je kunt terugkijken op een heel leven. Je weegt wat goed was en wat anders had gekund of zelfs had gemoeten. Jonge mensen hebben het omgekeerde, ze staan voor keuzes wat ze willen gaan doen, met wie ze door het leven willen en waar ze voor gaan. Het mooie van jong zijn is, dat je ook oud kunt worden. Niet dat je reikhalzend uitkijkt naar niets meer kunnen of hulpbehoevend worden, maar dat je een heel leven voor je hebt met allemaal kansen. Iemand schreef: Het verschil tussen jongeren en ouderen is dat jongeren er goed uit willen zien, en dat ouderen blij zijn dat alles nog goed functioneert.

Maar het valt me op dat de antwoorden heel vaak gegeven worden vanuit het eigen succesverhaal en dat is misleidend. Het zou er in het leven omgaan dat je succesvol wordt, dat je creatief bent, en dat de liefde alles heelt. Allemaal mooi en ook waar, maar soms zit ik toch wat minder op clichés als deze te wachten. Want niet iedereen heeft een succesverhaal of is bij machte te bereiken wat een ander heeft bereikt. En wat voor zin heeft het leven dan voor die minder succesvolle omdat die onder een ander gesternte is geboren? Bovendien is het maar de vraag of je pas geslaagd bent in het leven als je veel geld hebt verdiend. Roem kan snel vergaan als je zonder winst oogmerk zegt mondkapjes te bestellen, maar achteraf toch een miljoentje of wat in het laadje brengt, en daar de schande dan voor moet dragen. Van dat imago kom je nooit meer af.

En daarom is die vraag wat uit de hoogte. Eigenlijk ben ik veel meer onder de indruk van een andere bekende Nederlander, namelijk André Kuipers. Hij is ook uit de hoogte, maar dan vanuit een ruimteschip waarin hij verslag doet van zijn ontroering over onze blauwe aardbol en zich dan afvraagt: Wat is het toch dat mensen elkaar aandoen op zo'n ontzagwekkend mooie planeet? Het is te bizar voor woorden dat wij oorlogen voeren, en elkaar doodmaken voor wat dan ook, en dat we geen verantwoordelijkheid willen dragen voor een levensstijl die onze aarde verpest door de opwarming. Via de beelden die wij op de t.v. of het internet kunnen kijken, kunnen we ons voorstellen wat hij bedoelt. Waar zijn we mee bezig? Het is maar aan een enkele multimiljonair besteed om daar eens een vlucht aan te wagen. Maar dan draait het meer om de vervulling van wat heet een jongensdroom om de gewichtloosheid eens te ervaren. En dat zal best bijzonder zijn. Maar hebben wij zo'n avontuur nodig om ons bewust te worden van de schoonheid en het wonder van onze aarde en van alles wat daarop leeft?

De verhalenverteller uit het boek Genesis zou niet eens weten waar wij het over hebben. Hij kijkt anders dan Kuipers niet vanuit de hoogte neer op de aarde, maar naar boven vanaf de aarde. Als hij zijn ogen opheft naar de zon, maan en sterren, is hij daarvan zo onder de indruk dat hij een bovenaardse ervaring opdoet die hem nederig maakt: 'Ik ben niet belangrijk en toch denkt u aan mij. Maar klein en toch vergeet u mij niet'. Hij ontlaadt zijn ontzag voor het universum tegenover een macht die hoger is dan hij, en die hij daarom 'Heer' noemt: 'Heer, onze Heer groot is uw macht overal op aarde!', roept hij uit. Er is iemand die dit alles beheert. Hij geeft daarmee woorden aan een krachtenveld dat buiten zijn macht en potentie ligt. Overmand door het wonderbaarlijke gevoel dat hij deel uitmaakt van iets dat veel groter is dan hijzelf, voelt hij zich niettemin een kostbaar mens. Hij wordt zich ervan bewust dat hij in een afhankelijke relatie staat, dat zijn adem ergens vandaan moet zijn gekomen, en dat hij überhaupt leeft. Dat wil zeggen: Hij weet zich ten diepste aangesproken en kan antwoord geven.

Die relatie van hem en die Heer is niet gelijk aan de verhouding van mens tot mens, maar vergelijkbaar met een pottenbakker die een potje bakt (er geen potje van máákt). Zoals het potje niet tot de pottenbakker kan zeggen, kijk eens hoe mooi ik jou heb gemaakt, want dat kan alleen de pottenbakker tot het potje zeggen, zo kunnen wij dat ook niet tot de Heer die ons maakte. Wij kunnen alleen maar onze dankbaarheid naar Hem toe uitspreken, dank u dat u mij hebt gemaakt, dat ik er ben, en mag zijn, dat uw oog ook op mij valt. En die dankbaarheid wordt nog eens extra bekroond doordat Hij ons in den beginne bedoeld had in een tuin met de naam Eden. Daar vindt de mens zijn bestemming waar hij zich beschut en beschermd voelt.

Dat beeld van de tuin spreekt vast wel tot de verbeelding. Want tuinen bloeien, zijn fleurige, geurige en kleurige lusthoven, je wandelt er in en vindt het er heerlijk. De verhalenverteller beeldt zich in dat de aarde van in het begin net als de Hof van Eden in een nog ongeschonden staat verkeerde, haast onvoorstelbaar gaaf en in orde.

‘Eden’ betekent dan ook zoets als weelderigheid met een verwijzing naar luxueus leven. Alleen dan niet in de materiële zin, van zoveel keer per jaar op vliegvakantie, of een huis met sauna, maar luxe in de zin dat er vanaf het begin goed voor ons is gezorgd. Als in een goed verzorgde maatschappij waarin naar iedereen wordt omgezien, waar zorgzaamheid is, en opgevangen wordt wie opvang nodig heeft. Die luxe. Daarom wordt Eden hier voorgesteld als een modelmaatschappij waar de bomen wijzen op een hypergezond biologisch leven, die vruchten geven waar het sap van langs je kin sijpelt. En er ontspringt ook een rivier die later zal splitsen in de vier windrichtingen, en heel de aarde zullen bevochtigen en vruchtbaar maken. En dan kan het nog niet op: Dat luxe leventje wordt nog eens extra onderstreept met goud, edelstenen en parfums. Het wil maar een ding zeggen. In de kern zijn we met zijn allen heel rijk, niemand uitgezonderd. Iemand schreef dat er in ons een niet te bevatten rijkdom leeft als wij op een goede manier met elkaar leven zonder spanning, ontspannen. Daarom mocht er ook niet van die ene specifieke boom gegeten worden, want dan kreeg je kennis van goed en kwaad, en raakte je van het padje. Daar niet van mogen eten, suggereert dat we geen last zouden hebben van goed en kwaad, van wat juist en onjuist is en van wat vreugde en verdriet is. Want met kennis van goed en kwaad leef je onder spanning. Het is haast niet voor te stellen, maar denk je eens in: Hoe zou een leven eruit zien zonder kennis van goed en kwaad? Je komt dan op niets anders uit dan dat je een voluit en gaaf leven leidt, zoals het oorspronkelijk bedoeld was. De Heer van de schepping heeft erin voorzien dat wij zonder spanningen zouden leven.

Het is vanuit die achtergrond dat de verhalenverteller naar de roeping van de mens kijkt en André Kuipers naar die kwetsbare aardbol. En beiden ontmoeten elkaar in de vraag hoe zal het verder gaan? Hoe zorgen we ervoor dat die aarde met al wat daarop leeft, blijft bestaan. En wat kan ik, mens, terugdoen uit dankbaarheid dat er zo voor mij wordt gezorgd, om dat voor elkaar te krijgen?

We hoeven daar niet lang bij stil te staan, want gebleken is dat we toch van die verboden boom hebben gegeten. Menselijk gesproken kun je je voorstellen dat net die boom de heerlijkste vruchten droeg en we de verleiding om daarvan te eten niet hebben kunnen weerstaan. Maar waarom die boom daar dan stond, god mag het weten. Dat is dan ook net een vraag die spanning oproept, van wat voor een god is dat eigenlijk? Heeft hij er zelf niet voor gezorgd dat we in de nesten zitten? Die vraag was waarschijnlijk niet eens bij ons opgekomen als wij geen kennis van goed en kwaad hadden gekend. Maar het verhaal wil nu dat wij wél kennis van goed en kwaad hebben gekregen, en dat er spanningen van allerlei soort in de wereld zijn gekomen, van te verwaarlozen futuliteiten, woede-uitbarstingen tot aan wereldoorlogen toe waar de een tegen de ander zegt: dit is goed, en de ander tot die ene dat is kwaad. Samengevat in het verhaal van de eerste broedermoord van Kajien op Abel, waar de Heer Kajien de pijnlijke vraagt waar Abel is, en hij dan antwoordt: ‘Ben ik soms mijn broeders hoeder?’ Sindsdien werd Eden een spanningsveld. Wij dreven ver af van ons luxe ontspannen leven. Van de weelderige tuin zijn nog wat dorre takken over die aan de tactiek der verschroeiende aarde doen denken. De overledenen hebben daarover in hun levens kunnen meepraten. Sindsdien zoeken we hoe we de weg terug naar Eden kunnen vinden, daar in Glasgow op de klimaatop, via parlementaire enquêtes om de onderste steen van aangedaan onrecht boven water te krijgen, en via Amnesty International en Christian Peacemakerteams. Wij zijn zoekenden naar het Eden van weleer waar we ons thuis voelden, beschut en beschermd en zonder spanning. De zin van ons leven is dat we geroepen zijn om onze pasgeborenen en kleine, opgroeiende kinderen bewust te maken van die Heer die alles goed heeft gemaakt. En dat in elk nieuw mensje (en dus ook in ons) de belofte is meegegeven dat we goud waard zijn. Dat er aan ons wordt gedacht, we niet worden vergeten, niet alleen zijn en niet hoeven te vrezen. De zin van het leven is dat wij mensen van elkaar een tegenover zijn. Dit om te voorkomen dat we alleenheersers worden, en het alleen voor het zeggen krijgen. We hebben iemand nodig die ons in goede banen leidt, zoals wij die ander daar ook bij helpen. Daarom vond deze Heer dat het beter is dat er iemand naast de mens komt, iemand die bij hem past. Dat is een andere invulling dan de traditionele uitleg dat de vrouw het hulpje van de man is met alle gevolgen van dien zoals mannen werken en vrouwen baren, en voor andere samenlevingsvormen geen plaats meer is. Allemaal verzinsels die los zijn komen te staan van waartoe wij werkelijk op aarde zijn: Elkaar hoeden en doen leven.